

Neke odrednice reagiranja roditelja na negativne emocije djece

Marić, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Teacher Education / Sveučilište u Zagrebu, Učiteljski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:147:512921>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-14**

Repository / Repozitorij:

[University of Zagreb Faculty of Teacher Education - Digital repository](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Marija Marić

**NEKE ODREDNICE REAGIRANJA RODITELJA NA
NEGATIVNE EMOCIJE DJECE**

Diplomski rad

Zagreb, rujan, 2021.

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
UČITELJSKI FAKULTET
ODSJEK ZA ODGOJITELJSKI STUDIJ

Marija Marić

**NEKE ODREDNICE REAGIRANJA RODITELJA NA
NEGATIVNE EMOCIJE DJECE**

Diplomski rad

Mentor rada:
dr.sc. Ema Petričević, poslijedoktorand

Zagreb, rujan, 2021.

SAŽETAK

Djeca svakodnevno ispoljavaju širok spektar emocija koje su često snažne te zbog svog emocionalnog razvoja često imaju ograničenu sposobnost priopćavanja vlastitih emocija okolini. Ponekad ni roditelji sami ne mogu iskontrolirati vlastite emocije što znatno utječe na dijete i njegove reakcije. Reakcija roditelja na dječje emocije jest izuzetno bitna jer djeca u interakciji sa svojim roditeljima diferenciraju i modificiraju svoje izražavanje emocija, oponašaju roditelje i tako stvaraju obiteljske obrasce ponašanja. Stoga je cilj ovog rada bio ispitati neke odrednice reagiranja roditelja na negativne emocije djece. U ovome se istraživanju ispitivao doprinos spola roditelja, razine obrazovanja, regulacije emocija roditelja te roditeljske samoeфикаsnosti nekim aspektima reagiranja roditelja na negativne emocije djece. U istraživanju je sudjelovalo 216 roditelja od čega je 148 majki (68.5%) i 68 očeva (31.5%). Sudionici su upitnik, koji je sadržavao skalu samoeфикаsnosti, skalu regulacije emocija, skalu suočavanja roditelja s negativnim emocijama djece ispunjavali online u razdoblju od travnja do kolovoza 2021. godine. U okviru obrade rezultata primijenjena je regresijska analiza. Rezultati istraživanja su pokazali da je muški spol prediktivan za negativne reakcije na dječje negativne emocije (ublažavanje, ignoriranje, uznemirenost i kažnjavanje), dok je ženski spol značajan prediktor pozitivnih roditeljskih reakcija (usmjerenost na emocije i rješavanje problema, izražavanje poticaja). Razina obrazovanja je značajno predviđala samo roditeljske reakcije ignoriranja: niža razina obrazovanja predviđala je ignoriranje negativnih emocija. Roditeljska regulacija emocija značajno je predviđala roditeljske reakcije uznemirenosti. Samoeфикаsnost roditelja pozitivno je predviđala konstruktivne reakcije roditelja na negativne emocije djece (izražavanje poticaja, usmjerenost na problem i na emocije), a negativno je predviđala sve nekonstruktivne reakcije roditelja na negativne emocije djece osim reakcije ublažavanja.

Ključne riječi: *reagiranje na dječje negativne emocije, regulacija emocija, roditeljska samoeфикаsnost*

ABSTRACT

Some determinants of parental response to children's negative emotions

On a daily basis children express a wide range of emotions, which are often strong but due to their emotional development children often have a limited ability to communicate their own emotions to the environment. Sometimes even the parents themselves cannot control their own emotions which significantly affects children and their reactions. Parental response to children's emotions is extremely important because children interact with their parents to differentiate and modify their emotional expression, they imitate their parents and thus create family behaviour patterns. Therefore, the aim of this thesis was to examine some determinants of parental reactions to children's negative emotions. This study examined the correlation of parental gender, education level, parental emotion regulation, and parental self-efficacy with some aspects of parental response to children's negative emotions. All together 216 parents participated in the research: 148 mothers (68.5%) and 68 fathers (31.5%). Participants filled out an online questionnaire in the period from April to August 2021, which contained a scale of self-efficacy, a scale of emotion regulation, a scale of coping with children's negative emotions online. Regression analysis was applied as part of the processing of the results. The results of the study showed that the male sex is predictive for negative reactions to children's negative emotions (minimization reactions, ignoring, distress and punitive reactions), while the female sex is a significant predictor of positive parental reactions (emotion- and problem-focused reactions, and expressive encouragement). Parental education level significantly predicted only parental reactions of ignoring: lower level of education predicted ignoring of negative emotions. Parental emotion regulation significantly predicted only parental reactions of distress. Parental self-efficacy positively predicted all constructive reactions of parents to children's negative emotions (expressive encouragement, problem-focused, and emotion-focused reactions) and negatively predicted all unconstructive reactions of parents to children's negative emotions except the minimization reaction.

Key words: response to children's negative emotions, emotion regulation, parental self-efficacy

SADRŽAJ

UVOD	1
<i>Uloga emocija u dječjem razvoju</i>	2
<i>Reagiranje roditelja na negativne emocije djece</i>	3
<i>Emocionalna inteligencija</i>	6
<i>Roditeljska samoeфикаsnost</i>	8
CILJ I PROBLEMI ISTRAŽIVANJA	12
METODA	13
<i>Postupak provedbe istraživanja</i>	13
<i>Sudionici</i>	13
<i>Instrumenti</i>	14
REZULTATI	16
<i>Deskriptivna analiza</i>	16
<i>Korelacijska analiza</i>	17
<i>Regresijska analiza</i>	19
RASPRAVA	22
<i>Ograničenja i implikacije istraživanja</i>	25
ZAKLJUČAK	26
LITERATURA	27
Izjava o izvornosti diplomskog rada	34

UVOD

Odnos roditelj-dijete glavni je kontekst u kojem djeca uče o emocijama. Emocije mogu biti pozitivne i negativne te su sastavni dio ljudskog postojanja i funkcioniranja. Negativne emocije su jednako važne kao i pozitivne i stoga ih ne treba izbjegavati. One imaju više funkcija, a za djecu često imaju funkciju preživljavanja (Rezić, 2006). Glavni izazov u kontekstu nošenja roditelja s dječjim negativnim emocijama predstavlja zapravo jačina navedenih emocija koje su odbojne prirode te su zbog toga roditelji često motivirani reagirati na njih koristeći negativne strategije kontrole poput kazne (Fabes i sur., 2001). Često to budu eksplozivni naleti agresije ili nekontrolirani jecaji plača djeteta. Roditelji u takvim situacijama nerijetko na krivi način reagiraju što može dodatno uznemiriti dijete. Ublažavanje situacije na koju je dijete negativno reagiralo, reakcije kazne, reakcije ignoriranja (Mirabile, 2015) ili ipak reakcije roditeljske uznemirenosti na djetetove negativne emocije mogu dovesti do dodatnog uznemiravanja djeteta ili pak povlačenja djeteta u sebe (Eisenberg i sur., 1996). Dijete koje se povlači u sebe, daje jasne znakove da se ne osjeća sigurno u okruženju u kojemu se nalazi da bi ispoljavalo vlastite emocije što nije poticajno za dječji socioemocionalni razvoj (Brajša-Žganec, 2003).

Poticanjem djeteta da izražava vlastite emocije, reagiranje roditelja usmjereno na emocije (primjerice, pružanje utjehe djetetu) i na rješavanje problema u kojima se dijete potiče rješavati ili mu se pomaže riješiti problem, jedni su od najadekvatnijih postupaka u nošenju s dječjim negativnim emocijama (Eisenberg i sur., 1996). U današnjem svijetu postoji mnoštvo stručne literature koja roditelje usmjerava na adekvatne načine reagiranja s dječjim negativnim emocijama. Također postoji i izuzetno mnogo metoda kojima se može pomoći djetetu da negativne emocije ispoljava na društveno prihvatljiv način samo treba pronaći koji je odgovarajući za svako dijete. Ponekad ni roditelji sami ne mogu iskontrolirati vlastite emocije (Fabes, i sur., 2001) što znatno utječe na dijete i njegove reakcije. Stoga je važno ispitati karakteristike učinkovitog reagiranja roditelja na negativne emocije djece što će biti i predmet ovog diplomskog rada. U sljedećim će poglavljima biti prikazan pregled literature o ulozi emocija u dječjim razvoju, o reagiranju roditelja na negativne emocije djece te nekim mogućim odrednicama adekvatnog reagiranja roditelja na emocije djece poput samoefikasnosti i emocionalne inteligencije roditelja.

Uloga emocija u dječjem razvoju

Emocije se sastoje od slijeda povezanih reakcija na određeni događaj ili situaciju te uključuju odnos pojedinaca s nekim objektom ili događajem, prepoznatljivo mentalno stanje i emocionalno izražavanje (Brajša-Žganec, 2003). Tri osnovna obilježja emocija odnose se na fiziološke promjene, subjektivno iskustvo i manifestiranje ponašanja (Brajša-Žganec, 2003). Možemo razlikovati pozitivne i negativne emocije. Osnovne emocije mogu biti pozitivne kao što su sreća i iznenađenje te negativne emocije poput ljutnje, tuge, straha, gađenja, tjeskobe te mogu biti prepoznate u vrlo ranom djetinjstvu (LaFreniere, 2000 prema Brajša-Žganec, 2003). Osim osnovnih emocija, djeca doživljavaju i emocije višeg reda poput stida, krivnje, neugode, zavisti i ponosa te podrazumijevaju: „ili povredu ili poboljšanje našeg doživljaja samih sebe“ (Berk, 2008; str.179). Emocije samosvjesnosti su važne za djetetovo moralno ponašanje i ključnu ulogu u njihovom razvitku imaju roditelji koji upućuju djecu *kada* osjetiti navedene emocije (Berk, 2008). Brojni istraživači ukazuju na to da emocije imaju bar osam različitih svrha, odnosno funkcija suočavanja, a to su zaštita, uništavanje, razmnožavanje, zajedništvo, pripadnost, otklanjanje, istraživanje i usmjerenost (Plutchik, 1970, 1980 prema Reeve, 2010). Emocije imaju izuzetno bitnu ulogu u našim socijalnim odnosima. U socijalnim interakcija prilagođavamo vlastite emocije s obzirom na okruženje u kojem se nalazimo (dručkije se ponašamo u poslovnom okruženju nego u obiteljskom) (Slunjski, 2013). Što znači da čim se nalazimo u okruženju drugih automatski pokušavamo oponašati njihove pokrete, zauzimati njihove stavove te samim tim i njihove emocije što ujedno govori i o socijalizaciji emocija djece (Reeve, 2010). Dakle, djeca promatranjem i oponašanjem drugih uče o emocijama, kako ih prepoznati, imenovati, ali i pokazati na društveno prihvatljiv način. Osim navedenoga, emocije nam ponekad mogu i olakšati društvenu interakciju (Goleman, 1994) zato što možemo uočiti određenu emociju koju sugovornik neverbalno ispoljava i na taj način prilagoditi vlastito ponašanje kako bi se obje strane osjećale ugodnije. Osim socijalne funkcije emocija, postoji i zaštitnička. Charles Darwin (1872) je vjerovao da su emocije prilagodbe koje ljudima i životinjama dopuštaju preživljavanje i reprodukciju. Kada smo ljuti, vjerojatno ćemo se suočiti s izvorom naše iritacije. Kada doživljavamo strah, vjerojatnije je da bježimo od prijetnje. Prema Reeve (2010) negativne emocije imaju funkciju koja je uglavnom zaštitna i služi nam za preživljavanje u određenim opasnim i neugodnim situacijama. Primjerice, emocija straha nas najčešće upozorava na određenu opasnost koja se nalazi pred nama (Goleman, 1994). Emocije su jedan od najvažnijih činitelja koje utječu na cjelokupno funkcioniranje pojedinca i imaju glavnu ulogu u interpersonalnom životu (Pavlović, 2011).

Emocije su ključan način sporazumijevanja između djeteta i roditelja. Novorođenčad komunicira s roditeljima putem emocija. Neugodu prikazuju plačem, a ugodu blagim gugutanjem ili osmijehom. Već u prvom mjesecu nakon rođenja djeteta postiže stabilnost u funkcioniranju, a kad se ona naruši, upućuje okolini signale, tražeći odgovore iz okoline (Vranjican i sur., 2019). Spontane emocionalne reakcije beba i male djece su naslijeđeni mehanizmi reagiranja koji imaju funkciju preživljavanja, pomažu djetetu da okolina prepozna njegove potrebe i u funkciji su djetetovog prilagođavanja u sve složenijim odnosima u njegovoj okolini (Rezić, 2006). Osim izražavanja emocija, djeteta vrlo rano pokazuje međuovisnost svojeg izražavanja i emocionalnih odgovora svoje okoline (Rezić, 2006). Primjerice, roditelji dok tješe djeteta, reguliraju njegove emocije (Brajša-Žganec, 2003). Djeca svakodnevno ispoljavaju širok spektar emocija koje su često snažne te zbog svog emocionalnog razvoja djeca često imaju ograničenu sposobnost priopćavanja vlastitih emocija okolini (Berk, 2008). Negativne emocije ne treba izbjegavati iz razloga što su i one ključne za potpuni emocionalni razvoj djeteta. Odrasli i njihove reakcije na djetetove emocije, igraju ključnu u emocionalnom razvoju djeteta (Slunjski, 2013). Dakako, nemoguće je djeteta naučiti što da osjeća, ali roditelji djetetu trebaju pomoći da djeteta prepozna, definira i, na primjeren način, izražava svoje osjećaje. Djeci treba dopustiti da izraze svoje emocije, bile one negativne ili pozitivne i to ne samo riječima već i djelima, ali na društveno prihvatljiv način.

Reagiranje roditelja na negativne emocije djece

Djeci je neophodna pomoć odraslih kako bi spoznali vlastite emocije, odnosno naučili imenovati, prepoznati i razumjeti svoje osjećaje, a i osjećaje drugih, te naučili kako je moguće odabirati primjerene načine izražavanja i ponašanja u različitim situacijama (Rezić, 2006). Postupanje prema dječjim emocijama uključuje pomoć djetetu da verbalizira vlastite emocije, ispitivanje situacije koja je uzrokovala neku dječju emociju, povremeno tješjenje djeteta, poučavanje djeteta načinima izražavanja emocija i prirodi emocija te strategijama kako da se nosi s emocijama (Gottman i sur., 1996). Reakcija roditelja na dječje emocije jest izuzetno bitna jer djeca u interakciji sa svojim roditeljima diferenciraju i modificiraju svoje izražavanje emocija, oponašaju roditelje i tako stvaraju obiteljske obrasce ponašanja (Brajša-Žganec, 2003). Reakcije na dječje emocije mogu biti podupiruće, što je pozitivno povezano sa širokim spektrom pozitivnih ishoda za djeteta poput smanjene negativne emocionalnosti, pozitivnih odnosa s vršnjacima i smanjenog rizika za internalizirane i eksternalizirane probleme te općenito veće socijalne i emocionalne kompetencije (Gottman i sur., 1996). S druge strane, reakcije roditelja mogu biti i destruktivne, poput negativnih emocionalnih reakcija i na sebe

usmjerenih emocija, što vodi većem riziku za lošu socijalnu prilagodbu poput eksternaliziranih problema i teškoća u odnosima s vršnjacima te manje socijalne kompetencije (Eisenberg i Fabes 1994). Parke (1994 prema Eisenberg i Fabes, 1994) govori o tri načina na koje roditelji i drugi pojedinci socijaliziraju djecu s obzirom na emocije: 1) neizravno kroz interakciju između djeteta i odraslih, braće i sestara i vršnjaka; 2) izravno poučavanje djece pravilima izražavanja emocija i razlika među emocijama i 3) upravljanje situacijama u kojima dijete uči o emocijama - primjerice, kroz kontrolu izloženosti različitim vrstama i intenzitetu emocija. Većina postojećih istraživanja socijalizacije emocija odnosi se na treću kategoriju, posebice odnos obiteljske emocionalne ekspresivnosti prema dječjem razumijevanju i izražavanju emocija. Kada se spominje socijalizacija često se na taj pojam misli i utjecaj vršnjaka. Međutim, vršnjaci ipak ne mogu imati zamjenski utjecaj za roditelje tijekom socioemocionalnog razvoja, stoga što roditelji s djecom razvijaju specifične emocionalne odnose koji vjerojatno najviše doprinose dječjoj socijalizaciji emocija (Booth i sur., 1991). Dječju sposobnost razumijevanja, verbaliziranja emocija potiče razgovor o emocijama, odnosno u tome će biti uspješnija ona djeca koja dobiju iz okoline više informacija o emocijama (Barth i Bastiani, 1997).

Buck (1984) je ustanovio da djeca, čiji roditelji imaju destruktivne reakcije na njihove negativne emocije, s vremenom nauče potiskivati vlastite emocije, dok Tomkins (1963) navodi da djeca čiji roditelji na njihove emocije tuge reagiraju s empatijom i suosjećanjem, bez zadržke pokazuju vlastite emocije i empatičniji su prema drugoj djeci u okolini koja ispoljavaju emocije. Dakle, obeshrabrivanje djece u izražavanju emocija čini se da je povezana s tjeskobom i društveno neprikladnim reagiranjem (Eisenberg i sur., 1996). Roditelji koji pružaju utjehu svojoj djeci i razgovaraju o svojim negativnim emocijama, mogu pomoći djeci da izraze emocije na društveno prikladan način (Eisenberg i sur., 1996). Eisenberg i suradnici (1996) su pokazali da su reakcije majki koje su usmjerene na rješavanje problema, bile pozitivno povezane s djetetovom socijalizacijom i suočavanjem s vlastitim emocijama i problemima, dok je ublažavanje važnosti situacije od strane majke bilo povezano s nižim stupnjem razvijenosti socijalnih kompetencija djeteta i visokom razinom izbjegavanja suočavanja s vlastitim emocijama i problemima. Osim toga navedeni autori sugeriraju da će djeca koja dobivaju nepodržavajuće reakcije od strane roditelja (primjerice, kazne ili ublažavanje ozbiljnosti situacije) na svoje negativne emocije vjerojatno ostati emocionalno uzbuđeni i neće biti u stanju regulirati svoje ponašanje kad dožive negativne emocije.

Fabes i suradnici (2001) su u svom istraživanju ispitivali odnos između reakcija roditelja na dječje negativne emocije i socijalne kompetencije. Rezultati istraživanja pokazuju da djeca, čiji

roditelji koriste grube strategije suočavanja (primjerice, kažnjavanje djece) kao odgovor na dječje negativne emocije, izražavaju emocije na intenzivan način. Također, toj djeci je vrlo teško ponašati se na društveno prihvatljiv način. Rezultati, također, govore da je potrebno obratiti pažnju na ulogu koju imaju emocionalni odgovori roditelja koji utječu na odabir strategije koji odabiru u suočavanju s negativnim emocijama svoje djece. Dakle, roditeljske reakcije na dječje negativne emocije su važne u socijalizaciji dječje socio-emocionalne kompetencije. Zbog odbojne prirode negativnih emocija, roditelji su često motivirani reagirati na njih koristeći negativne strategije kontrole, poput kazne (Fabes i sur., 2001). Štoviše, snažna negativna izražavanja roditelja vlastitih emocija mogu biti pokazatelj poteškoća koji roditelji imaju u reguliranju vlastitih emocija, što može promicati obrasce nepoželjnog ponašanja kod svoje djece (Fabes i sur., 2001). Nasuprot tome, djeca čiji roditelji mogu iskontrolirati vlastite emocije i adekvatno reagiranju na negativne emocije djece su u većoj mogućnosti naučiti odgovarajuće strategije za suočavanje sa svojim emocijama i emocionalno vođeno ponašanje (Fabes i sur., 2001). Stoga rezultati ukazuju na to da su adekvatne emocionalne reakcije roditelja prema djetetu važni prediktori emocionalne kompetencije predškolaca i njihove socijalne kompetencije. Denham i sur. (1997) su pokazali da kada roditelji djece predškolske dobi reagiraju na emocije djece, pokazuju vlastite emocije te potiču dijete da ono iskazuje vlastite emocije, dijete u većoj mjeri razvija emocionalne kompetencije te pokazuje više pozitivnih emocija prema vršnjacima.

Tjeskoba se smatra negativnom emocijom, a temeljno obilježje poremećaja anksioznosti je razvojno neprimjerena razina tjeskobe i strahova koji ometaju normalno funkcioniranje djeteta (Tandon i sur. 2009). Istraživanje Hurrell i sur. (2014) je pokazalo da reakcije roditelja na dječje emocije igraju značajnu ulogu u razvoju regulacije emocija djece i prilagodbi. Rezultati navedenog istraživanja pokazuju da su djeca s dijagnozom anksioznog poremećaja imala znatno veće poteškoće u reguliranju niza negativnih emocija i smatrana su emocionalno negativnijima i nestabilnijima od strane svojih roditelja. Rezultati su također sugerirali da su majke anksiozne djece zagovarale manje podupiruće roditeljske emocionalne stilove tijekom reagiranja na dječje negativne emocije. Reakcija roditelja, poput ignoriranja dječjih negativnih emocija, također negativno utječe na dječji razvoj (Mirabile, 2015). Ignoriranje roditelja pozitivno je povezano s dječjom agresijom. Sukladno s tim, može se reći da je ignoriranje emocija od strane roditelja pozitivno povezano sa slabijim emocionalnim kompetencijama djece (Mirabile, 2015). Weinberg i sur. (1999) su prikazali rezultate istraživanja prema kojima roditelji više poučavaju dječake da susprežu emocije nego djevojčice, zbog čega autori smatraju da dječaci imaju više

teškoća s reguliranjem i izražavanjem, osobito neugodnih, emocija. U istom radu dobivena je razlika među spolovima roditelja po kojoj su se žene pokazale kao emocionalno ekspresivnije, a muškarci s izraženijom crtom emocionalne kontrole.

Macuka (2012) je u svom istraživanju provjeravala ulogu osobnih i obiteljskih značajki u emocionalnoj regulaciji mlađih adolescenata. Pretpostavilo se da je dječja emocionalna regulacija predodređena individualnim karakteristikama djeteta (dimenzijama temperamenta i pubertalnim statusom) te obiteljskim faktorima koji uključuju dječju procjenu roditeljskog ponašanja majki i očeva (prihvatanje, odbacivanje i kontrolu) i dječju percepciju sukoba između roditelja (značajke sukoba, samookrivljavanje i percipirana prijetnja). Rezultati istraživanja su pokazali da su od individualnih karakteristika dječaka i djevojčica značajni prediktori emocionalne regulacije zasebne dimenzije temperamenta – samokontrola i negativna afektivnost. Djeca koja imaju jaču samokontrolu i manje su sklona negativnim emocijama, bolje reguliraju svoje emocije. Obiteljske varijable u opisanom istraživanju statistički su značajno pridonosile objašnjenju emocionalne regulacije samo kod dječaka, a značajni su prediktori bili percepcija majčine kontrole i očeva odbacivanja. Dječaci koji su procjenjivali veći stupanj majčine kontrole i očeva odbacivanja slabije su regulirali vlastite emocije (Macuka, 2012).

Roditelji imaju razne reakcije na negativne emocije djece. Mnogobrojnim istraživanjima je dokazano da neadekvatna reakcija negativno utječe na dječji socioemocionalni razvoj (Eisenberg i sur., 1996; Fabes i sur., 2001; Macuka, 2012; Mirabile, 2015). Stoga je važno adekvatno reagirati na negativne emocije djece. Budući da emocionalna inteligencija roditelja može imati važnu ulogu u tom pogledu, u sljedećem poglavlju će biti više riječi o emocionalnoj inteligenciji.

Emocionalna inteligencija

Emocionalna inteligencija se može definirati kao proces prepoznavanja svojih i tuđih emocionalnih stanja da bi se efikasnije mogli riješiti eventualni problemi i adekvatno regulirati ponašanje (Takšić i sur., 2006). Pretpostavlja se da se, za razliku od IQ-a, emocionalna inteligencija može razvijati (Goleman, 1997).

Prema Bar-Onu (2006) emocionalno-socijalna inteligencija bi trebala sadržavati slijedeće ključne komponente: (a) sposobnost prepoznavanja, razumijevanja i izražavanja emocija i osjećaja; (b) sposobnost razumijevanja osjećaja drugih i odnosa s njima; (c) sposobnost upravljanja i kontroliranja emocija; (d) sposobnost upravljanja promjenama, prilagođavanja i rješavanja problema osobne i međuljudske prirode; i (e) sposobnost stvaranja pozitivnog

utjecaja i osobne motivacije. Drugim riječima, prema Bar-Onu (2006) postoji pet područja ili dimenzija emocionalne inteligencije: intrapersonalni kapacitet (svijest o emocijama, asertivnost, nezavisnost, samoaktualizacija), interpersonalne vještine (empatija, socijalna odgovornost i interpersonalni odnosi), prilagodljivost, upravljanje stresom te opće raspoloženje i motivacija.

Visoko emocionalno inteligentne osobe su pojedinci koji u svakom trenutku mogu definirati razloge vlastitih emocija, upravljati njima te izvrsno kontroliraju vlastite snažne emocije. Takve osobe odlično funkcioniraju u međuljudskim odnosima i lako prepoznaju i adekvatno reagiraju na tuđe emocije, lako se prilagođavaju okolini te su optimistične i izražavaju pozitivne emocije (Goleman, 1997).

Roditelji koji imaju visoko razvijenu emocionalnu inteligenciju, mogu posjedovati mnoge vještine koje im mogu olakšavati odnose unutar obitelji. Svjesnost prvenstveno o vlastitim emocijama, razumijevanje samoga sebe i izražavanje vlastitih osjećaja i ideja, dakako razumijevanje drugih ljudi i percepcija o njima te o njihovim potrebama, razumijevanje emocija unutar obitelji, sposobnost prilagodbe na različite emocionalno zahtjevne situacije, kontroliranje vlastitih jakih emocija te promicanje pozitivnih emocija samo su neke od prednosti koje posjeduju visoko emocionalno inteligentni roditelji, a uvelike im olakšava njihovo roditeljstvo i nošenje s dječjim snažnim emocijama (Slošić, 2019).

Brojne su dobrobiti emocionalne inteligencije koje navodi Ozbaci (2006), od poslovnog uspjeha, sretnog braka pa sve do „obiteljske klime“ koja je optimalna u obiteljima visoko emocionalno kompetentnih roditelja. Istraživanje Ciarrochi i sur. (2002) pokazuje da ljudi s problemima mentalnog zdravlja imaju značajno nižu razinu emocionalne inteligencije.

Roditelj koji je svjestan svojih emocija, koji ih zna izraziti i njima upravljati (komponente emocionalne inteligencije), vrlo vjerojatno će postupati prema svome djetetu s više razumijevanja za njega i njegove osjećaje, poticati dijete na izražavanje i ugodnih i neugodnih emocija te ga podučiti njihovom reguliranju i samim time stvoriti i održavati optimalan odnos s djetetom, a sukladno s tim pridonijeti razvoju emocionalne inteligencije svog djeteta (Alegre, 2011). Istraživanje potvrđuje povezanost između razine roditeljske regulacije emocija (komponente emocionalne inteligencije) te razine regulacije emocija njihove djece (Cuberland-Li i sur., 2003). Roditelji koji znaju objasniti što osjećaju i razmišljaju o vlastitim emocijama i emocijama njihove djece zapravo pomažu djeci da razviju sposobnosti razumijevanja i vještog

reguliranja emocija, te je to jedan od razloga zbog čega je izuzetno bitna visoka razina emocionalne inteligencije roditelja (Cuberland-Li i sur., 2003).

Mirza i Redzuan (2011) su istražili povezanost između emocionalne inteligencije očeva i djece. Rezultati su pokazali da djeca očeva koji imaju veću razinu emocionalne inteligencije, pokazuju višu razinu emocionalne inteligencije. Također, u istraživanju Turculet i Tulbure (2014) je potvrđena povezanost između razine emocionalne inteligencije roditelja i djece.

U istraživanju Auerbach i Blair (1997) potvrđeno je da emocionalno kompetentniji roditelji svojim ponašanjem služe kao primjer svojoj djeci te se u takvim obiteljima dijete emocionalno razvija i bolje snalazi u društvenim situacijama. Također, obiteljsko okruženje i roditeljska emocionalna inteligencija imaju utjecaj na emocionalno učenje njihove djece (Field i Kolbert, 2006). Obiteljski sustav je mjesto gdje djeca uče kada i kako izražavati osjećaje, upravljati sukobom, gdje zdrave interakcije između mladih i obitelji pomažu u razvijanju osobina emocionalne inteligencije (Alavi i sur., 2017).

Dijete unutar obitelji uči o emocijama tako što promatraju i slušaju odrasle bliske osobe. Odrasli potiču dijete prepoznati, imenovati i kako na adekvatan način izraziti vlastite emocije. Kao što je već i rečeno obiteljsko okruženje ima presudnu ulogu za razvoj emocionalne inteligencije djece. Budući da se iz pregleda literature može vidjeti da je emocionalna inteligencija roditelja povezana s emocionalnom inteligencijom djece, može se pretpostaviti da će roditelji više emocionalne inteligencije lakše razumjeti emocije djece svoje djece i na taj način adekvatnije reagirati na dječje negativne emocije.

Prema našem najboljem saznanju pregledom relevantne literature, nema istraživanja koja povezuju emocionalnu inteligenciju roditelja s reagiranjem roditelja na negativne emocije djece pa će to biti predmet istraživanja u ovom radu.

Roditeljska samoefikasnost

Doživljaj roditeljske kompetentnosti odnosi se na vjerovanja o vlastitim roditeljskim sposobnostima i vještinama, organiziranja i izvršavanja zadataka, te na samoprocjene uspješnosti u roditeljskoj ulozi (Keresteš i sur., 2011). Roditeljska kompetentnost obuhvaća različite segmente doživljaja uspješnosti u roditeljskoj ulozi, uključujući i roditeljsku samoefikasnost (Pećnik, 2013). Roditeljska kompetentnost se može definirati kao višedimenzionalni konstrukt koji obuhvaća ponašajni, emocionalni i kognitivni aspekt (Coleman i Karraker, 2000). Prema navedenoj definiciji samoefikasnost pripada kognitivnom aspektu. Samoefikasnost se, prema Banduri (1994), odnosi na vjerovanje u vlastite sposobnosti

efikasnog djelovanja na događaje. Ona određuje kako se ljudi osjećaju, misle, motiviraju i ponašaju. Snažan osjećaj samoefikasnosti poboljšava ljudska postignuća i osobnu dobrobit na mnogo načina. Ljudi s visokim uvjerenjem u svoje sposobnosti pristupaju teškim zadacima kao izazovima koje treba savladati, a ne prijetnjama koje treba izbjegavati. Dakle, Bandura (1994) pretpostavlja da će procjene samoefikasnosti, bez obzira jesu li one točne ili krive, voditi pojedinca da izbjegava aktivnosti za koje smatra da nadilaze njegove sposobnosti, a uključiti se u aktivnosti za koje se smatraju sposobnim. Priroda i opseg percipirane samoefikasnosti mijenjaju se tijekom čitavog razdoblja tijekom životnog vijeka (Bandura, 1994). Coleman i Karraker (2000) ističu kako se samoefikasnost može primijeniti na širok spektar ljudskog funkcioniranja, pri čemu je i roditeljstvo jedno od njih. Također, Bandura (1997) je istaknuo kako vjerovanja o vlastitoj efikasnosti čine izuzetno bitan temelj za roditeljsku praksu.

Delale (2011) ističe kako samoefikasnost u istraživanjima obuhvaća tri razine: globalna razina obuhvaća procjene samoefikasnosti bez upućivanja na specifične zadatke ili uvjete, na međurazini se procjenjuje samoefikasnost unutar određenoga područja (primjerice u području roditeljstva), a na specifičnoj razini mjeri se samoefikasnost za određene zadatke u određenim uvjetima. U ovome radu bavit ćemo se isključivo međurazinom, odnosno roditeljskom samoefikasnošću.

Roditeljska samoefikasnost podrazumijeva roditeljsko uvjerenje u vlastite sposobnosti djelotvornog provođenja različitih zadataka i zahtjeva roditeljstva (Sanders i Woolley, 2005). Roditeljstvo je jedna od najvažnijih uloga koju ljudi mogu doživjeti. Iako roditeljstvo donosi zadovoljstvo, smatra se najzahtjevnijom socijalnom ulogom koja pred roditelje stavlja intelektualne, emocionalne i fizičke zahtjeve (Coleman i Karraker, 1998). Percipirana roditeljska efikasnost definira se kao nivo roditeljskih očekivanja o vlastitim kompetencijama i efikasnosti u ulozi roditelja (Teti i Gelfand, 1991). Prema Coleman i Karraker (1998) roditeljska samoefikasnost se odnosi na percepciju sposobnosti pozitivnog utjecaja na ponašanje i razvoj vlastitog djeteta.

Procjena samoefikasnosti može biti pod utjecajem emocionalne pobuđenosti i raspoloženja (Bandura, 1994). Pozitivna raspoloženja su pozitivno povezana sa percipiranom samoefikasnosti, dok negativna raspoloženja umanjuju percipiranu roditeljsku samoefikasnost (Bandura, 1994). Majčina depresivnost, izloženost stresu i niska samoefikasnost značajno su povezane s visokom razinom disfunkcionalnoga roditeljskog postupanja. Stoga se može reći da se roditelji, koji doživljavaju više negativnih emocija i emocionalno su uznemireni, manje adekvatno nose sa zadacima roditeljstva (Sanders i Woolley, 2005).

Coleman i Karraker (2000) istražili su povezanost triju dimenzija temperamenta djece školske dobi (aktivnost, emocionalnost i socijalnost) s roditeljskom samoefikasnosti. Utvrdili su da je emocionalnost bila najsnajznije povezana s roditeljskom samoefikasnosti, na način da su majke djece koja su emocionalno nestabilnija izražavale manju roditeljsku samoefikasnost, a utvrdili su i da je emocionalnost djeteta značajan prediktor zadovoljstva roditeljstvom.

Nadalje, pokazalo se i da roditeljska percepcija socijalne podrške te razina obrazovanja roditelja imaju važnu ulogu u formiranju uvjerenja o samoefikasnosti. Primjerice, Reić Ercegovac (2011) je pokazala da porastom percepcije socijalne podrške raste doživljaj roditeljske kompetentnosti. Dakle, podrška obitelji i prijatelja, razgovor i njihova spremnost na pomoć doprinose roditeljskoj samoefikasnosti. Osim toga, rezultati istog istraživanja su pokazali da između majki i očeva ne postoje razlike u zadovoljstvu roditeljstvom ni roditeljskoj kompetentnosti. Jedno od najznačajnijih prediktora zadovoljstva roditeljstvom izdvojile su se emocionalna stabilnost i zadovoljstvo brakom, a osobine ugode i intelekta roditelja su se pokazale prediktivnijima za samoprocjenu roditeljske kompetentnosti (Reić Ercegovac, 2011). Fotez i Brajša-Žganec (2020) također su utvrdili pozitivnu povezanost između roditeljske samoefikasnosti i socijalne podrške. Roditelji koji su sebe doživljavali samoefikasnijima procjenjivali su da primaju više podrške iz svoje okoline i obratno. Također, u istom istraživanju je utvrđeno da se roditelji nižega i srednjega stupnja obrazovanja percipiraju samoefikasnijim u roditeljskoj ulozi u odnosu na više i visokoobrazovane roditelje.

U prethodnom pregledu literature predstavljene su neke odrednice roditeljske samoefikasnosti, a u nastavku će biti opisani neki ishodi roditeljske samoefikasnosti.

Pandžić i sur. (2017) su istraživali povezanost samoefikasnost očeva te rizičnog i antisocijalnog ponašanja adolescenata. Rezultati istraživanja su pokazali da je niža samoefikasnost očeva predviđala izraženije rizično i antisocijalno ponašanje adolescenata. S druge strane, samoefikasnost majki također je predviđala rizično i antisocijalno ponašanje adolescenata, iako ne izravno već neizravno putem roditeljskog kažnjavanja. Iz ovih rezultata se može vidjeti da je niža samoefikasnost roditelja povezana s negativnim razvojnim ishodima adolescenata.

U istraživanju doživljaja roditeljstva u razdoblju ranog djetinjstva, Pećnik (2013) je utvrdila kako roditelji s osjećajem kompetentnosti za roditeljsku ulogu, neovisno o djetetovoj dobi, primjenjuju kroz zajedničke aktivnosti s djecom povoljnije roditeljske postupke za djetetov razvoj u odnosu na roditelje koji se procjenjuju manje kompetentnima, a koji češće primjenjuju autoritarne i agresivne stilove odgoja. Roditelji djece s teškoćama u razvoju iskazali su značajno

više razine roditeljskog stresa u odnosu na ostale roditelje, no pritom su roditelji djece s teškoćama u razvoju iskazali jednake razine roditeljske kompetentnosti kao i ostali roditelji (Pećnik, 2013). Doživljaj roditeljske samoefikasnosti bio je povezan s roditeljskim razvojno poželjnim interakcijama s djetetom.

Istraživanje Keresteš i suradnici (2011) je pokazalo da je ranije iskustvo roditeljstva imalo negativan učinak na doživljaj roditeljske samoefikasnosti oba roditelja i na očevo zadovoljstvo roditeljstvom, a majke s više iskustava svoju samoefikasnost su procijenile višom.

Istraživanja također pokazuju da se roditeljska samoefikasnost s vremenom može mijenjati pod utjecajem različitih čimbenika. Weaver i sur. (2011) su, primjerice, pokazali da se roditeljska samoefikasnost povećava tijekom prvih godina djetetovog života (do otprilike druge godine) te nakon toga pokazuje umjerenu stabilnost. Lipscomb i sur. (2011) su istraživali roditeljsku samoefikasnost na uzorku roditelja posvojitelja djece. Njihovo je istraživanje pokazalo da kod posvojene djece negativna emocionalnost raste s dobi pri čemu oba roditelja doživljavaju pad u samoefikasnosti, iako se kod očeva očituje više poteškoća (niža efikasnost i pretjerano-reagirajuće roditeljstvo) u odnosu s vlastitim djetetom.

Osim toga, Glatz i Buchanan (2021) su prikazali zanimljive rezultate istraživanja provedenih u zapadnim zemljama. Naime, roditelji u uzorku iz 2014. godine značajno su niže procijenili svoju roditeljsku samoefikasnost u usporedbi s roditeljima u uzorku 1999./2000. godine. Moguće je da su ovakvi rezultati dobiveni pod utjecajem društvenih promjena, poput promjena očekivanja i društvenog pritiska na roditelje, promjena u tehnološkom razvoju i medijima (Glatz i Buchanan, 2021).

Pregledom relevantne literature može se zaključiti da roditelji destruktivnim reakcijama na negativne emocije djece negativno utječu na dječji socioemocionalni razvoj. Stoga je važno ispitati odrednice reagiranja roditelja na negativne emocije djece što je predmet ovog diplomskog rada. Roditeljska samoefikasnost pokazala se vrlo važnom u objašnjavanju roditeljskih vještina (Coleman i Karraker, 1998), a visoka emocionalna inteligencija roditeljima može olakšati razumijevanje širokog spektra emocija koji njihova djeca ispoljavaju kao i da se lakše nose s negativnim emocijama djece. Dodatno, demografska obilježja, poput spola i obrazovanja roditelja, također su se pokazali važnim za roditeljske vještine. Stoga će u ovom radu biti ispitan doprinos spola roditelja, razine roditeljskog obrazovanja, uvjerenja o roditeljskoj samoefikasnosti i roditeljske emocionalne inteligencije reagiranju na negativne emocije djece.

CILJ I PROBLEMI ISTRAŽIVANJA

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati doprinos spola i razine obrazovanja roditelja, emocionalne inteligencije roditelja te roditeljske samoefikasnosti različitim aspektima reagiranja roditelja na negativne emocije djece (reakcije uznemirenosti, kažnjavanja, reakcije usmjerene na emocije, reakcije usmjerene na problem, reakcije ublažavanja, reakcije ignoriranja i reakcije izražavanja poticaja/ohrabrenja).

U skladu s navedenim ciljem postavljeni su sljedeći problemi istraživanja:

Problem 1: Utvrditi mogu li se na temelju spola roditelja predvidjeti neki aspekti reagiranja roditelja na negativne emocije djece.

Hipoteza 1: Budući da su majke emocionalno ekspresivnije (Weinberg i sur., 1999), očekujemo da će ženski spol roditelja pozitivno predviđati konstruktivne reakcije na dječje negativne emocije poput izražavanja poticaja/ohrabrenja, reakcija usmjerenih na emocije kako bi se dijete osjećalo bolje, te reakcija usmjerenih na problem, a negativno predviđati nekonstruktivne roditeljske reakcije poput reakcija uznemirenosti, kažnjavanja, ublažavanja i ignoriranja.

Problem 2: Utvrditi mogu li se na temelju razine obrazovanja roditelja predvidjeti neki aspekti reagiranja roditelja na negativne emocije djece.

Hipoteza 2: Budući da viša razina obrazovanja obuhvaća više znanja o emocijama djece i načinima reagiranja na dječje emocije, očekujemo da će viša razina obrazovanja pozitivno predviđati konstruktivne reakcije roditelja na negativne emocije djece poput izražavanja poticaja/ohrabrenja, reakcija usmjerenih na emocije kako bi se dijete osjećalo bolje, te reakcija usmjerenih na problem, a negativno predviđati nekonstruktivne roditeljske reakcije poput reakcija uznemirenosti, kažnjavanja, ublažavanja i ignoriranja.

Problem 3: Utvrditi mogu li se na temelju emocionalne inteligencije roditelja predvidjeti neki aspekti reagiranja roditelja na negativne emocije djece.

Hipoteza 3: Budući da visoka razina emocionalne inteligencije roditelja olakšava roditeljima razumijevanje širokog spektra emocija koje njihova djeca ispoljavaju, očekujemo da će

sposobnost kontroliranja vlastitih emocija (aspekt emocionalne inteligencije) kod roditelja značajno i pozitivno predviđati konstruktivne reakcije roditelja na negativne emocije djece poput izražavanja poticaja/ohrabrenja, reakcija usmjerenih na emocije kako bi se dijete osjećalo bolje, te reakcija usmjerenih na problem, a negativno predviđati nekonstruktivne roditeljske reakcije poput reakcija uznemirenosti, kažnjavanja, ublažavanja i ignoriranja.

Problem 4: Utvrđi mogu li se roditeljskom samoefikasnošću predvidjeti neki aspekti reagiranja roditelja na negativne emocije djece.

Hipoteza 4: Visoka razina roditeljske samoefikasnosti pridonosi pozitivnim interakcijama s njihovom djecom (Pećnik, 2013). Stoga očekujemo da će visoka razina samoefikasnosti roditelja značajno i pozitivno predviđati konstruktivne reakcije roditelja na negativne emocije poput izražavanja poticaja/ohrabrenja, reakcija usmjerenih na emocije kako bi se dijete osjećalo bolje, te reakcija usmjerenih na problem, a negativno predviđati nekonstruktivne roditeljske reakcije poput reakcija uznemirenosti, kažnjavanja, ublažavanja i ignoriranja.

METODA

Postupak provedbe istraživanja

Istraživanje je provedeno na području Republike Hrvatske online upitnikom koji je bio dostupan od travnja do kolovoza 2021. godine. Upitnik je distribuiran online ponajviše putem društvenih mreža (zatvorene grupe na Facebook-u i sl.). Na početku samog upitnika, ispitanicima je objašnjena svrha istraživanja te je naglašeno kako je upitnik anonimn i da se ni na koji način odgovori ne mogu povezati s njima i, naravno, da imaju pravo odustajanja u bilo kojem trenutku. Osim toga, nekoliko vrtića odlučilo je pridonijeti provedbi istraživanja. U dogovoru s ravnateljicama vrtića – stručni suradnici i odgojitelji su potaknuli roditelje na ispunjavanje upitnika koji su im prosljedili putem zajedničkih online grupnih poruka.

Sudionici

U istraživanju je sudjelovalo 228 roditelja od čega je 157 majki te 71 otac. Pregledom podataka je iz analize isključeno 12 sudionika čiji odgovori nisu bili konzistentni. U završnom uzorku je bilo 216 sudionika od čega je 148 majki (68.5%) i 68 očeva (31.5%). Četiri sudionika su bila u dobi mlađoj od 20 godina, 60 sudionika u dobi 20-30 godina, 137 sudionika u dobi 31-40 godina te je 15 sudionika bilo u dobi 41-50 godina. Osnovnu školu završila su 4 sudionika (1.9%), srednju školu 60 sudionika (27.8%), višu stručnu spremu označilo je 27 sudionika

(12.5%), a visoku stručnu spremu označilo je 125 sudionika (57.9%). Većina roditelja je označila da djecu odgaja zajedno s partnerom/partnericom (92.1%), dok ostatak (7.9%) djecu odgaja samostalno (samohrani roditelji). Kada je riječ o broju djece koju roditelji odgajaju, 46.3% roditelja je označilo da ima samo jedno dijete unutar obitelji, dvoje djece je označilo 42.1%, a više od dvoje djece je označilo 11.6% roditelja. Djeca sudionika su u dobi od 2 do 6 godina.

Instrumenti

Suočavanje s negativnim emocijama djece. Za procjenu različitih načina suočavanja roditelja s negativnim emocijama djece korištena je *Skala suočavanja s negativnim emocijama djece (Coping with Children's Negative Emotions Scale - CCNES, Fabes i sur., 1990)*. Skala sadrži šest subskala koje se odnose na reakcije uznemirenosti (DR), kažnjavanja (PR), izražavanja poticaja/ohrabrenja (EE), zatim reakcije usmjerene na emocije (EFR) ili na problem (PFR) te reakcije ublažavanja (MR). Mirabile (2015) je nadopunio skalu sa subskalom ignoriranja (IR). CCNES obuhvaća 12 hipotetskih scenarija u kojima je dijete uzrujano ili ljuto. Od roditelja se traži da naznače stupanj u kojem bi kao roditelj reagirali na svaki scenarij u 7 teoretski naznačenih načina suočavanja s dječjim negativnim emocijama.

Drugim riječima, upitnik se sastoji od 12 tvrdnji u kojima je bilo potrebno označiti u kojem stupnju bi se odlučili za reagiranje u okviru 7 subskala koje se odnose na reakcije roditelja na negativnim emocijama djece (primjerice, koliko je vjerojatno da bi reagirali uznemireno, kaznili dijete, ohrabрили dijete, usmjerili se na problem ili dječje emocije, ublažavali ili ignorirali situaciju). Za svaku reakciju je bilo moguće označiti odgovore na skali od 1 (vrlo malo vjerojatno bih tako reagirao/la) do 7 (vrlo vjerojatno bih tako reagirao/la).

Primjer prvog scenarija je: „Ako bi se moje dijete naljutilo jer zbog bolesti ili ozljede ne može ići na proslavu rođendana svog prijatelja, ja bih: ...“. Reakcije koje je bilo potrebno procijeniti u okviru subskala su detaljnije opisane u nastavku:

Reakcije uznemirenosti (DR) odražavaju stupanj u kojemu roditelji doživljavaju uznemirenosti kada djeca izraze negativnu emociju. Primjer čestice vezane uz ovu reakciju/subskalu je: „Naljutio bih se na svoje dijete“.

Reakcije kazne (kažnjavanja) (PR) odražavaju stupanj u kojemu roditelji reagiraju kaznom/kažnjavanjem čime smanjuju vlastitu izloženost ili potrebu da se nose s negativnim osjećajima svoje djece. Primjer čestice vezane uz ovu reakciju/subskalu je: „Poslao bih dijete u sobu da se smiri/ohladi“.

Izražavanje poticaja/ohrabrenja (EE) odražavaju stupanj u kojemu roditelji potiču djecu da izraze negativne emocije te iste emocije prihvaćaju. Primjer čestice vezane uz ovu reakciju/subskalu je: „Ohrabrio/la svoje dijete da izrazi svoje osjećaje ljutnje i frustracije“.

Reakcije usmjerene na emocije (EFR) odražavaju stupanj u kojemu roditelji reagiraju strategijama osmišljenim da pomognu djetetu da se osjeća bolje. Cilj je utjecati na djetetove negativne emocije. Primjer čestice vezane uz ovu reakciju/subskalu je: „Utješio bih svoje dijete i radio nešto zabavno s njim kako bi se osjećalo bolje“.

Reakcije usredotočene na problem (PFR) odražavaju stupanj u kojemu roditelji pomažu djetetu riješiti problem koji je prouzročio djetetovu uznemirenost/tugu. Primjer čestice vezane uz ovu reakciju/subskalu je: „Pomogao/la svom djetetu da razmisli o načinima/mogućnostima kako da ipak bude s prijateljima (primjerice, pozvao/la neke prijatelje nakon proslave)“.

Reakcije ublažavanja (MR) odražavaju stupanj u kojemu roditelji ublažavaju ozbiljnost situacije ili obezvređuju djetetov problem ili uznemirujuću reakciju. Primjer čestice vezane uz ovu reakciju/subskalu je: „Rekao/la djetetu da ne pridaje veliku važnost tome što je propustio/la proslavu“.

Reakcije ignoriranja (IR) odražavaju stupanj u kojemu roditelji ignoriraju, odnosno ne reagiraju na djetetov problem ili uznemirujuću reakciju. Primjer čestice vezane uz ovu reakciju/subskalu je: „Ne bih reagirao na djetetovu ljutnju“.

U prijašnjem istraživanju Cronbach alfa koeficijent pouzdanosti za CCNES iznosio je od $\alpha = .65$ do $.92$ (subskala reakcije uznemirenosti $\alpha = .65$; reakcije kažnjavanja $\alpha = .72$; reakcije usmjerene na problem $\alpha = .78$; reakcije usmjerene na emocije $\alpha = .80$; reakcije ignoriranja $\alpha = .80$; reakcije ublažavanja $\alpha = .87$ te reakcije izražavanja poticaja/ohrabrenja $\alpha = .92$) (Mirabile, 2015). U ovom istraživanju su Cronbach alpha koeficijenti iznosili su od $\alpha = .61$ do $.92$ (reakcije uznemirenosti $\alpha = .61$; reakcije usmjerene na problem $\alpha = .83$; reakcije kazne $\alpha = .86$; reakcije ignoriranja $\alpha = .86$; reakcije ublažavanja $\alpha = .86$; reakcije usmjerene na emocije $\alpha = .88$ te reakcije izražavanja poticaja $\alpha = .92$).

Emocionalna inteligencija. Emocionalna inteligencija je procjenjivana uz pomoć – *Wong and Law Emotional Intelligence Scale (WLEIS, Wong i Law, 2002)*. Skala sadrži 16 tvrdnji koje se odnose na četiri subskale (svaka subskala po 4 čestice): *procjena vlastitih emocija (SEA)*, *procjena tuđih emocija (OEA)*, *uporaba emocija (UOE)* i *regulacija emocija (ROE)*. Za potrebe ovoga istraživanja upotrebljena je *subskala regulacije emocija – ROE*

(primjer čestice: „Uvijek se mogu brzo smiriti kad sam jako ljut/a.“). Sudionici su svoje (ne)slaganje procjenjivali na Likterovoj skali u rasponu od 1 do 7 pri čemu je 1 označavalo „uopće se ne slažem“, dok je 7 označavalo „posve se slažem“. Cronbach alfa koeficijent pouzdanosti za subskalu regulacije emocija u prijašnjem je istraživanju iznosio $\alpha = .79$ (Wong i Law, 2002), a u ovom istraživanju $\alpha = .92$

Roditeljska samoefikasnost. Za procjenu roditeljske samoefikasnosti korištena je *subskala roditeljske samoefikasnosti iz Skale roditeljske kompetentnosti* (Keresteš i sur. 2011) koja je konstruirana na temelju sličnih skala inozemnih autora: (primjerice, *Parenting Sense of Competence Scale*, Johnston i Mash, 1989). Skala roditeljske samoefikasnosti se sastoji od 5 tvrdnji na koje su sudionici svoje odgovore mogli označiti na ljestvici od četiri stupnja (1 = uopće se ne slažem, 4 = potpuno se slažem). Primjeri čestica za roditeljsku samoefikasnost su: „Većinu problema koje imam s djetetom mogu lako riješiti“ i „Uvjeren sam da imam sve sposobnosti i kvalitete potrebne da budem dobar roditelj“. Prema Keresteš i suradnici (2011) pouzdanost tipa unutarnje konzistencije za subskalu roditeljske samoefikasnosti u prijašnjim istraživanjima iznosio je $\alpha = 0.76$ za majke i $\alpha = 0.81$ za očeve. U ovome istraživanju Cronbach alpha koeficijent iznosio je $\alpha = .77$.

U početnom dijelu upitnika obuhvaćeni su još demografski podaci sudionika istraživanja: spol, dob, stupanj obrazovanja roditelja te pitanje odgajaju li roditelji djecu samostalno ili s partnerom/partnericom, kao i pitanja koja su se odnosila na broj djece te dob djece.

REZULTATI

Deskriptivna analiza

U tablici 1. prikazani su podaci dobiveni deskriptivnom analizom. Kolmogorov-Smirnov test normalnosti distribucija pokazuje da sve varijable odstupaju od normalne distribucije. No, Kolmogorov-Smirnov test normaliteta je prilično strog (Tabachnik i Fidell, 2007) pa se za provjeru normaliteta koriste i vrijednosti *skewness* (asimetričnosti distribucije) i *kurtosis* (pljosnatosti distribucije). Kada je distribucija normalna *skewness* i *kurtosis* vrijednosti se kreću oko nule, između vrijednosti -1 i 1 (Tabachnik i Fidell, 2007). Gledajući vrijednost asimetričnosti i spljoštenosti možemo zaključiti da varijable regulacija emocija roditelja, roditeljske samoefikasnosti te reakcija uznemirenosti i reakcija poticanja djece da izražavaju svoje emocije ne odstupaju značajno od normalne distribucije.

Tablica 1. Deskriptivni podaci varijabli reagiranja roditelja na negativne emocije djece, roditeljske regulacije emocija te roditeljske samoefikasnosti (N = 216)

Naziv (sub)skale	<i>M</i> (<i>SD</i>)	Mogući raspon odgovora	Asimetričnost (<i>eng. skewness</i>)	Spljoštenost (<i>eng. kurtosis</i>)	<i>K-S</i> test*	<i>P</i>
Regulacija emocija (ROE)	4.99 (1.41)	1-7	-0.88 (0.17)	0.26 (0.33)	0.14	<0.001
Samoefikasnost roditelja	3.18 (.49)	1-4	-0.49 (0.17)	0.49 (0.33)	0.15	<0.001
1. Reakcije uznemirenosti	2.83 (.73)	1-7	0.62 (0.17)	0.57 (0.33)	0.09	<0.001
2. Reakcije ignoriranja	1.67 (.79)	1-7	1.89 (0.17)	3.86 (0.33)	0.2	<0.001
3. Reakcije ublažavanja	2.52 (1.03)	1-7	1.29 (0.17)	1.95 (0.33)	0.13	<0.001
4. Reakcije usmjerene na probleme	5.72 (.86)	1-7	-1.35 (0.17)	2.07 (0.33)	0.14	<0.001
5. Reakcije usmjerene na emocije	5.78 (1.01)	1-7	-1.23 (0.17)	1.48 (0.33)	0.13	<0.001
6. Reakcije izražavanja poticaja	5.33 (1.21)	1-7	-0.87 (0.17)	0.18 (0.33)	0.15	<0.001
7. Reakcije kazne	2.05 (.95)	1-7	1.98 (0.17)	5.08 (0.33)	0.17	<0.001

**K-S* test - Kolmogorov-Smirnov test normalnosti distribucije

Analizirajući subskale reagiranja roditelja na negativne emocije djece, mogu se uočiti odstupanja od normalne distribucije. Točnije, reakcije kažnjavanja djece, ignoriranja i ublažavanja pozitivno su asimetrične. To znači da se rezultati grupiraju prema tome da roditelji za navedenim reakcijama posežu manje dok, za reakcijama poput usmjerenosti na emocije i usmjerenosti na probleme posežu više (navedene reakcije su negativno asimetrične).

Korelacijska analiza

U nastavku slijedi prikaz tablice 2. u kojoj su vidljive povezanosti između varijabli spola roditelja, obrazovanja roditelja, emocionalne regulacije te roditeljske samoefikasnosti i reagiranja roditelja na negativne emocije djece.

Tablica 2. Korelacije između varijabli spola roditelja, obrazovanja roditelja, regulacije emocija roditelja, roditeljske samoefikasnosti i reagiranja roditelja na negativne emocije djece (N = 216)

Naziv (sub)skale	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.
1. Spol roditelja	--	-0.7	.12	-.20**	.35**	-.47**	-.28**	-.29**	.46**	.30**	.19**
2. Obrazovanje roditelja		--	-.06	-.02	-.07	.07	-.01	-.01	-.11	-.15*	-.05
3. Regulacija emocija			--	.44**	-.09	.14*	.21**	.24**	.00	-.12	-.31**
4. Samoefikasnost Reakcije roditelja na negativne emocije djece:				--	-.28**	.35**	.41**	.42**	-.13*	-.35**	-.37**
5. Reakcija kazne					--	-.42**	-.18**	-.25**	.73**	.55**	.49**
6. Reakcija izražavanja poticaja						--	.50**	.59**	-.45**	-.42**	-.39**
7. Reakcije usmjerene na emocije							--	.66**	-.11	-.36**	-.29**
8. Reakcije usmjerene na problem								--	-.24**	-.35**	-.36**
9. Reakcije ublažavanja									--	.51**	.39**
10. Reakcije ignoriranja										--	.35**
11. Reakcije uznemirenosti											--

Napomena: majke su označene brojem 1, a očevi brojem 2. ** $p < 0.01$; * $p < 0.05$

Za određivanje koeficijenta korelacije među varijablama korišten je Spearmanov koeficijent korelacije iz razloga što varijable ne zadovoljavaju kriterij normalne distribucije. Spol roditelja je u negativnoj umjerenoj statistički značajnoj korelaciji s roditeljskom samoefikasnosti, reakcijama roditelja poput izražavanja poticaja/ohrabrenja, reakcijama usmjerenim na emocije i probleme. Drugim riječima majke su procjenjivale višu razinu roditeljske samoefikasnosti od očeva te su majke više reagirale na negativne emocije djece reakcijama usmjerenim na emocije i rješavanje problema, te reakcijama izražavanja poticaja/ohrabrenja djeci da izražavaju svoje emocije. Osim toga, spol roditelja je bio u pozitivnoj statistički značajnoj korelaciji s roditeljskim reakcijama poput kažnjavanja, ublažavanja, ignoriranja i uznemirenosti. To znači

da su u našem uzorku očevi više pribjegavali navedenim oblicima reagiranja na dječje negativne emocije.

Obrazovanje roditelja isključivo je u negativnoj značajnoj korelaciji s roditeljskim reakcijama ignoriranja (tablica 2). Roditelji niže razine obrazovanja više su reagirali ignoriranjem na negativne emocije koje njihova djeca ispoljavaju. Obrazovanje roditelja nije bilo značajno povezano s drugim varijablama.

Regulacija emocija roditelja bila je u pozitivnoj značajnoj korelaciji s roditeljskom samoefikasnosti, reakcijama poticanja djece da izražavaju svoje emocije, reakcijama usmjerenim na emocije i reakcijama roditelja usmjerenim na rješavanje problema. Roditelji koji su bolje regulirali vlastite emocije više su poticali svoju djecu na izražavanje emocija, te su više reagirali na negativne emocije djece reakcijama usmjerenim na doživljavanje pozitivnih emocija i na rješavanje problema koji su uzrokovali negativne emocije kod djece. Osim toga utvrđena je negativna značajna korelacija regulacije emocija roditelja s roditeljskom reakcijom uznemirenosti. To znači da su roditelji koji su procijenili nižu razine regulacije vlastitih emocija, uznemirenije reagirali na negativne emocije djece. Nije utvrđena statistički značajna korelacija između roditeljske regulacije emocija i reakcija ublažavanja, kažnjavanja i ignoriranja dječjih negativnih emocija.

Roditeljska samoefikasnost je bila u pozitivnoj statistički značajnoj korelaciji s reakcijama roditelja, poput izražavanja poticaja/ohrabrenja, usmjerenosti na emocije te usmjerenosti na rješavanje problema. To znači da su da roditelji koji su označili višu razinu samoefikasnosti, na dječje negativne emocije reagirali izražavanjem poticaja/ohrabrenja, usmjeravanjem na pozitivne emocije te usmjeravanjem na rješavanje problema. Nadalje, samoefikasnost je bila u negativnoj korelaciji s roditeljskim reakcijama uznemirenosti, ignoriranja, kazne. Drugim riječima, roditelji koji su procijenili nižu razinu samoefikasnosti, više su reagirali na dječje negativne emocije uznemirenošću, ignoriranjem i/ili kaznom Reakcija ublažavanja je također bila u značajnoj negativnoj, ali slaboj korelaciji s roditeljskom samoefikasnosti.

Regresijska analiza

U tablici 3. i tablici 4. prikazani su rezultati regresijskih analiza nekih aspekata reagiranja na negativne emocije djece sa spolom, obrazovanjem roditelja, emocionalnom regulacijom te roditeljskom samoefikasnosti. Varijable roditeljskih reakcija koje su odstupale od normalne distribucije logaritamski su transformirane (kažnjavanje, ignoriranje i ublažavanje), osim dvije varijable (usmjerenost na emocije i usmjerenost na rješavanje

problema) koje su nakon transformacija pokazivale još veću asimetričnost te su u regresijske analize uključene u netransformiranom obliku. Varijabla obrazovanja roditelja bila je značajno povezana samo s varijablom ignoriranja, stoga je varijabla obrazovanja roditelja uvrštena kao prediktor jedino u regresijskoj analizi u kojoj je kriterijska varijabla bila reakcija ignoriranja.

Tablica 3. Rezultati regresijskih analiza nekih aspekata negativnih reakcija roditelja na negativne emocije djece sa spolom roditelja, obrazovanjem roditelja, regulacijom emocija roditelja te roditeljskom samoefikasnosti

<i>Prediktori</i>	Reakcije uznemirenosti		Reakcije kažnjavanja		Reakcije ublažavanja		Reakcije ignoriranja	
	β	t	β	t	β	t	β	t
1. Spol roditelja	.19**	2.92**	.37***	5.90***	.48***	7.65***	.33**	5.24**
2. Obrazovanje	-	-	-	-	-	-	-.16**	-2.61**
3.Regulacija emocija	-.31***	-4.41***	-.07	-.97	-.08	-1.07	-.06	-.87
4. Samoefikasnost	-.20**	-2.86**	-.24***	-3.30***	-.03	-.41	-.26***	-3.66***
	$R^2 = .23^{***}$		$R^2 = .24^{***}$		$R^2 = .24^{***}$		$R^2 = .25^{***}$	
	$(F = 20.97^{***})$		$(F = 21.79^{***})$		$(F = 21.81^{***})$		$(F = 17.08^{***})$	

Napomena: majke su označene brojem 1, a očevi brojem 2. *** $p \leq .001$; ** $p \leq .01$; * $p \leq .05$

Iz tablice 3. su vidljivi rezultati regresijskih analiza nekonstruktivnih reakcija na dječje negativne emocije: reakcija roditeljske uznemirenosti, kažnjavanja, reakcije ublažavanja te reakcije ignoriranja sa spolom roditelja, obrazovanjem roditelja, regulacijom emocija te roditeljskom samoefikasnosti. Na temelju spola se značajno mogu predviđati reakcije uznemirenosti roditelja i to tako da je muški spol značajan prediktor uznemirenih reakcija na negativne emocije djece. Što se tiče emocionalne regulacije ona je značajan negativni prediktor reakcije roditeljske uznemirenosti na negativne emocije djece. Roditelji koji procjenjuju vlastitu emocionalnu regulaciju kao slabiju, vjerojatnije će reagirati uznemireno na dječje izražavanje negativnih emocija. Isti je slučaj i s roditeljskom samoefikasnosti – roditelji koji procjenjuju nižu razinu samoefikasnosti na negativne emocije djece vjerojatnije će reagirati uznemireno kada njihova djeca ispoljavaju negativne emocije. Spol roditelja pridonosi i roditeljskim reakcijama kazne. Isto kao i u slučaju reakcije uznemirenosti, muški spol je značajni prediktor reakcija kažnjavanja. Regulacija emocija se nije pokazala kao značajan prediktor kažnjavajućih reakcija na negativne emocije djece, dok se roditeljska samoefikasnost

pokazala značajnim negativnim prediktorom reakcija kazne. Naime, roditelji koji procjenjuju nižu razinu samoefikasnosti, vjerojatnije će pribjegavati kažnjavajućim reakcijama na dječje negativne emocije. Spol roditelja može predvidjeti i reakcije ublažavanja, na taj način da muški spol snažno predviđa reakcije ublažavanja na negativne emocije djece dok regulacija emocija i samoefikasnost roditelja nisu značajni prediktori reakcije ublažavanja. Spol roditelja je statistički značajan prediktor i za reakcije ignoriranja. Muški spol roditelja značajno predviđa reakcije ignoriranja dječjih negativnih emocija. Obrazovanje roditelja negativno predviđa reakcije ignoriranja dječjih negativnih emocija. Točnije, što je niža razina obrazovanja roditelja, to će roditelji vjerojatnije u većoj mjeri ignorirati negativne emocije djece. Samoefikasnost roditelja je također negativni prediktor reakcije ignoriranja. Roditelji koji su označili nižu razinu samoefikasnosti vjerojatnije će, na negativne emocije djece, reagirati ignoriranjem.

Tablica 4. Rezultati regresijskih analiza nekih aspekata pozitivnih reakcija roditelja na negativne emocije djece sa spolom roditelja, regulacijom emocija roditelja te roditeljskom samoefikasnosti

<i>Prediktori</i>	Reakcije usmjerene na rješavanje problema		Reakcije usmjerene na poticanje izražavanja emocija		Reakcije usmjerene na doživljavanje pozitivnih emocija	
	β	t	β	t	β	t
1. Spol roditelja	-.30***	-4.69***	-.46***	-7.66***	-.30***	-4.83***
2. Regulacija emocija	0.14	1.92	.10	1.45	.13	1.86
3. Samoefikasnost	.25***	3.45***	.22***	3.26***	.28***	3.98***
	$R^2 = .22^{***}$		$R^2 = .31^{***}$		$R^2 = .24^{**}$	
	$(F = 19.45^{***})$		$(F = 31.76^{***})$		$(F = 22.42^{**})$	

Napomena: majke su označene brojem 1, a očevi brojem 2. *** $p \leq .001$; ** $p \leq .01$; * $p \leq .05$

U tablici 4. prikazani su rezultati regresijskih analiza konstruktivnih roditeljskih reakcija: usmjerenih na rješavanje problema, poticanja/ohrabrivanja izražavanja emocija te reakcija usmjerenih na pozitivne emocije sa spolom roditelja, regulacijom emocija roditelja te roditeljskom samoefikasnosti. Ženski spol je značajni prediktor reakcija usmjerenih na rješavanje problema. Samoefikasnost roditelja se također pokazala značajnim prediktorom reakcija usmjerenih na problem. Viša roditeljska samoefikasnost predviđa pribjegavanje reakcijama usmjerenim na rješavanje problema, dok se regulacija emocija roditelja nije pokazala značajnim prediktorom reakcija usmjerenih na rješavanje problema. Spol je značajan

negativan prediktor reakcija poticaja/ohrabrenja izražavanja emocija djece. To znači da ženski spol roditelja predviđa reakcije ohrabrenja/poticanja izražavanja negativnih emocija. Roditeljske reakcije ohrabrenja/poticanja izražavanja negativnih emocija djece se značajno mogu predvidjeti roditeljskom samoefikasnosti, dok se regulacija emocije nije pokazala značajnim prediktorom. Naime, roditelji koji procjenjuju višu razinu samoefikasnosti vjerojatnije će reagirati poticanjem odnosno ohrabrivanjem djece da izražavaju vlastite emocije. Roditeljska samoefikasnost i spol roditelja mogu previdjeti reakcije roditelja usmjerene na emocije odnosno na to da pomognu djeci da se u situacijama kada izražavaju negativne emocije osjećaju bolje. Točnije majke će vrlo vjerojatno reagirati usmjeravajući djecu na doživljavanje pozitivnih emocija, te će viša razina roditeljske samoefikasnosti doprinijeti reakcijama roditelja usmjerenima na doživljavanje pozitivnih emocija. Iz navedenog slijedi da je prva hipoteza, odnosno predviđanje o doprinosu ženskog spola konstruktivnim reakcijama na negativne emocije djece (reakcije usmjerene na emocije, reakcije usmjerene na rješavanje problema i reakcije poticaja), te negativno predviđanje nekonstruktivnih reakcija (ignoriranje, kažnjavanje, ublažavanje i uznemirenost), u potpunosti potvrđena. Druga hipoteza koja se odnosila na obrazovanje roditelja, točnije na to da viša razina obrazovanja predviđa konstruktivne reakcije na dječje negativne emocije djece (usmjerenost na emocije i rješavanje problema te izražavanje poticaja), a negativno predviđa nekonstruktivne reakcije (ignoriranje, kažnjavanje, ublažavanje i uznemirenost) djelomično je potvrđena, jer se obrazovanje roditelja pokazalo kao značajan negativni prediktor jedino reakcije ignoriranja dječjih negativnih emocija. Treća hipoteza prema kojoj je predviđeno da će viša razina emocionalne inteligencije biti pozitivni prediktor konstruktivnih roditeljskih reakcija i kao negativni prediktor nekonstruktivnih roditeljskih reakcija djelomično je potvrđena. Četvrta hipoteza koja je pretpostavila značajan pozitivni doprinos roditeljske samoefikasnosti konstruktivnim reakcijama roditelja na negativne emocije djece, te negativni doprinosne konstruktivnim reakcijama roditelja na negativne emocije djece – također je djelomično potvrđena.

RASPRAVA

Cilj ovog istraživanja bio je ispitati doprinos spola i razine obrazovanja roditelja, emocionalne inteligencije roditelja te roditeljske samoefikasnosti različitim aspektima reagiranja roditelja na negativne emocije djece (reakcije uznemirenosti, kažnjavanja, reakcije usmjerene na emocije, reakcije usmjerene na problem, reakcije ublažavanja, reakcije ignoriranja i reakcije izražavanja poticaja/ohrabrenja).

Prva hipoteza je bila ispitati predviđa li pozitivno ženski spol roditelja konstruktivne reakcije na dječje negativne emocije poput izražavanja poticaja/ohrabrenja, reakcija usmjerenih na emocije kako bi se dijete osjećalo bolje, te reakcija usmjerenih na problem, a predviđa li negativno nekonstruktivne roditeljske reakcije poput reakcija uznemirenosti, kažnjavanja, ublažavanja i ignoriranja. Navedena hipoteza u potpunosti je potvrđena. Točnije majke će vjerojatnije reagirati na dječje negativne emocije izražavanjem poticaja, usmjerenosti na emocije i na rješavanje problema dok će očevi vjerojatnije pribjegavati reakcijama poput ignoriranja, kažnjavanja, ublažavanja i uznemirenosti. S obzirom da je u istraživanju sudjelovalo čak dvostruko više majki nego očeva navedeni zaključak je donesen s oprezom. Međutim prema Weinberg i suradnici (1999) žene su se u istraživanju pokazale kao emocionalno ekspresivnije, a muškarci s izraženijom crtom emocionalne kontrole stoga se može reći da nalazi u ovom istraživanju u skladu s nalazima istraživanja Weinberg i suradnika (1999). Craig (2006) je pokazao da se majke više brinu kada je riječ o prehrani djece, više vremena provode nasamo s djecom i veću ukupnu odgovornost za skrb o djetetu, dok se očevi više uključuju u zabavne aktivnosti, a isto je pronađeno i u obiteljima u kojima su majke zaposlene. Na taj način mogu se objasniti i nalazi u ovom istraživanju jer su majke uključeniije u odgoj djece te sukladno s tim adekvantnije reagiraju na dječje negativne emocije. Nelson i Crick (2002) su utvrdili da očevi iskazuju više roditeljske kontrole nego majke što je u skladu s postavljenom hipotezom i rezultatima u ovom istraživanju.

U okviru druge hipoteze predviđeno je da će viša razina obrazovanja predviđati konstruktivne reakcije na dječje negativne emocije poput izražavanja poticaja/ohrabrenja, reakcija usmjerenih na emocije kako bi se dijete osjećalo bolje, te reakcija usmjerenih na problem, a negativno predviđati nekonstruktivne roditeljske reakcije poput reakcija uznemirenosti, kažnjavanja, ublažavanja i ignoriranja. Hipoteza je djelomično potvrđena, ali se može reći da većinom nije potvrđena. Iz korelacijske analize je vidljivo (tablica 2.) da obrazovanje roditelja nije značajno povezano s većinom reakcija roditelja na negativne emocije djece. Obrazovanje roditelja negativno predviđa samo roditeljske reakcije ignoriranja djece. Točnije roditelji koji imaju nižu razinu obrazovanja, vjerojatnije će reagirati ignoriranjem na dječje negativne emocije. Markuš (2005) tvrdi da niža razina obrazovanja roditelja utječe na razna roditeljska ponašanja poput discipliniranja, dosljednosti, kažnjavanja i iskazivanja topline. No, u ovom istraživanju je bilo riječi o specifičnim reakcijama na negativne emocije u okviru kojih se pokazalo da je razina obrazovanja roditelja jedino značajna za predviđanje reakcija ignoriranja dječjih negativnih emocija. Rezultati istraživanja kojeg su proveli Ge i suradnici (1992) pokazali su da ekonomska

situacija ima direktan utjecaj na bračne odnose, koji onda utječu na odnos između roditelja i djeteta. Roditelji niže razine obrazovanja su u lošijoj financijskoj situaciji što ujedno izaziva stres kod roditelja i sukladno s tim u obitelji nedostaje pozitivnih interakcija između roditelja i djeteta. Uznemirenost i neraspoloženost roditelja mogu dovesti do neadekvatnih reakcija na negativne emocije djece. U ovom se istraživanju pokazalo da niže obrazovani roditelji ignoriraju negativne emocije djece. Moguće je da su roditelji više razine obrazovanja tijekom obrazovanja dobili informacije o važnosti reagiranja na dječje emocije bilo da su one negativne ili pozitivne te u skladu s time i postupaju u odgoju svoje djece. Još jedan mogući razlog što se na uzorku u ovom istraživanju nisu pokazale značajne povezanosti između razine obrazovanja i drugih reakcija na negativne emocije je i to što je riječ o selekcioniranom uzorku u kojem većina čini visokoobrazovane roditelje (152 roditelja od 216 roditelja je visokoobrazovana).

Hipoteza 3. se odnosila na očekivanje da će viša razina sposobnosti reguliranja vlastitih emocija (aspekt emocionalne inteligencije) kod roditelja značajno i pozitivno predviđati konstruktivne reakcije roditelja na negativne emocije djece poput izražavanja poticaja/ohrabrenja, reakcija usmjerenih na emocije kako bi se dijete osjećalo bolje, te reakcija usmjerenih na problem, a negativno predviđati nekonstruktivne roditeljske reakcije poput reakcija uznemirenosti, kažnjavanja, ublažavanja i ignoriranja. Iako je na razini korelacija roditeljska regulacija emocija značajno pozitivno bila povezana s konstruktivnim reakcijama na negativne emocije djece i negativno s reakcijom uznemirenosti roditelja, regulacija emocija roditelja negativno je predviđala isključivo reakcije uznemirenosti stoga je navedena hipoteza djelomično potvrđena. Roditelji koji procjenjuju nižu razinu regulacije vlastitih emocija na negativne emocije djece vjerojatnije će reagirati uznemirenije na dječje negativne emocije. Roditelji koji imaju nisku razinu regulacije emocija nisu u stanju objasniti što osjećaju niti kontrolirati vlastite emocije te očekivano manje adekvatno reagiraju na dječje negativne emocije. Svjesnost o vlastitim emocijama, razumijevanje drugih, razumijevanje emocija unutar obitelji, sposobnost prilagodbe na različite emocionalno zahtjevne situacije te kontroliranje vlastitih jakih emocija samo su neke od prednosti koje posjeduju visoko emocionalno inteligentni roditelji, a uvelike im olakšava njihovo roditeljstvo i nošenje s dječjim snažnim emocijama (Slošić, 2019). U skladu s time, u ovom se istraživanju pokazalo da roditelji koji bolje kontroliraju vlastite emocije značajno manje doživljavaju uznemirenost u situacijama dječjeg ispoljavanja negativnih emocija.

Četvrta hipoteza se odnosila na predviđanje da će visoka razina samoefikasnosti roditelja značajno i pozitivno predviđati konstruktivne reakcije roditelja na negativne emocije poput

izražavanja poticaja/ohrabrenja, reakcija usmjerenih na emocije kako bi se dijete osjećalo bolje, te reakcija usmjerenih na problem, a negativno predviđati nekonstruktivne roditeljske reakcije poput reakcija uznemirenosti, kažnjavanja, ublažavanja i ignoriranja. Hipoteza je u većoj mjeri potvrđena. Roditeljska samoefikasnost pozitivno je predviđala konstruktivne roditeljske reakcije (izražavanje poticaja, usmjerenost na problem i na emocije), a negativno predviđala nekonstruktivne reakcije (uznemirenost, kažnjavanje i ignoriranje), dok se za reakciju ublažavanja nije pokazala statistički značajnim prediktorom. Prema Pećnik (2013) roditelji s osjećajem kompetentnosti za roditeljsku ulogu, primjenjuju kroz zajedničke aktivnosti s djecom povoljnije roditeljske postupke za djetetov razvoj u odnosu na roditelje koji se procjenjuju manje kompetentnima, odnosno doživljaj roditeljske samoefikasnosti bio je povezan s roditeljskim razvojno poželjnim interakcijama s djetetom, a s time su u skladu i rezultati ovog istraživanja. Samoefikasnost se nije pokazala kao značajni prediktor reakcija ublažavanja vjerojatno iz razloga što se reakcije ublažavanja definiraju kao roditeljsko ublažavanje situacije ili obezvjeđivanje djetetovog problema stoga roditelji vjerojatno nisu ni svjesni ozbiljnosti situacije i važnosti svoje adekvatne reakcije i sukladno s tim nisu u mogućnosti adekvatno reagirati na negativne emocije koje djeca ispoljavaju.

Ograničenja i implikacije istraživanja

Postoji nekoliko nedostataka ovog istraživanja koji su mogli djelovati na rezultate i zaključivanje. Jedan od prvih nedostataka, i ujedno implikacija za buduća istraživanja odnosi se na sudionike. Iako je broj sudionika zadovoljen prema kriterijima Greena (1991) istraživanjem je obuhvaćen nejednak broj ženskih i muških sudionika. Ovako definiran uzorak vrlo je sužen u odnosu na cijelu populaciju te je i mogućnost generalizacije rezultata ovog istraživanja ograničena. Za buduća istraživanja preporučuje se njihovo izjednačavanje zbog mogućnosti utvrđivanja rodni razlika, što u našem istraživanju nije bilo moguće obzirom na broj i omjer obuhvaćenih majki i očeva. U istraživanju su sudjelovali roditelji koji su se sami odazvali istraživanju, a predstavljali su uzorak relativno visokog obrazovanja. Prema nalazima Jacksona i sur. (2009) povezanost između višeg stupnja obrazovanja majki i viših primanja pridonosi višoj roditeljskoj samoefikasnosti majki i manjoj učestalosti problema u ponašanju kod njihove djece pa je moguće da procjene sudionika ovog istraživanja pokazuju karakteristike specifičnih socioekonomskih okolnosti te bi u daljnjim istraživanjima bilo dobro izjednačiti sudionike po pitanju razine obrazovanja te bi na taj način razina obrazovanja možda i došla u korelaciju s ostalim varijablama reagiranja roditelja na negativne emocije djece. Treba uzeti u obzir i ograničenja istraživanja kao što je način prikupljanja sudionika. Podaci su prikupljeni

online upitnikom objavljenim po različitim Facebook grupama i profilima čime dobivamo vrlo selekcioniran i pristran uzorak. Kao u većini online istraživanja, vrlo vjerojatno su i u našem češće sudjelovale visokoobrazovane osobe višeg materijalnog statusa (više od 57% sudionika je visoke stručne spreme). Svi podaci prikupljeni su samoprocjenama te je moguća subjektivnost roditelja odnosno sklonost društveno prihvatljivih odgovora pri procjeni vlastitih reakcija na dječje negativne emocije, procjeni regulacije vlastitih emocija i roditeljske samoefikasnosti.

Unatoč navedenim ograničenjima, istraživanje može poslužiti kao ideja za daljnja istraživanja i kao literatura koja doprinosi vlastitoj roditeljskoj evaluaciji kao i stručnjacima različitih područja koji u svom radu dolaze u kontakt s roditeljima i njihovom djecom. Obzirom da je u našem istraživanju roditeljska samoefikasnost pozitivan prediktor konstruktivnih reakcija na dječje negativne emocije, roditelje se može upoznati s tim podacima te ih potaknuti na bolje razumijevanje samoefikasnosti i vlastitih postupaka prema dječjim negativnim emocijama te ih usmjeriti na važnost konstruktivnih reakcija.

ZAKLJUČAK

Prijašnja istraživanja su pokazala važnost konstruktivnih reakcija na negativne emocije koje djeca ispoljavaju (Eisenberg i suradnici, 1996; Eisenberg i sur., 1999; Fabes i sur., 2001; Mirabile, 2015), stoga je cilj ovog istraživanja bio je ispitati neke odrednice reagiranja roditelja na negativne emocije djece. U okviru istraživanja ispitan je doprinos spola i razine obrazovanja roditelja, emocionalne inteligencije roditelja te roditeljske samoefikasnosti različitim aspektima reagiranja roditelja na negativne emocije djece. Muški spol se pokazao kao značajni prediktor negativnih reakcija na dječje negativne emocije (ublažavanje, ignoriranje, uznemirenost i kažnjavanje), dok je ženski spol značajan prediktor pozitivnih roditeljskih reakcija (usmjerenost na emocije i rješavanje problema, izražavanje poticaja). Niža razina obrazovanja značajno predviđa roditeljske reakcije ignoriranja, a roditeljska regulacija emocija značajno predviđa roditeljske reakcije uznemirenosti. Samoefikasnost roditelja pozitivno predviđa konstruktivne reakcije roditelja na negativne emocije djece (izražavanje poticaja, usmjerenost na problem i na emocije) i negativno predviđa sve nekonstruktivne reakcije roditelja na negativne emocije djece osim reakcije ublažavanja.

LITERATURA

- Alavi, M., Mehrinezhad, S.A., Amini, M. i Singh, M. K. P. (2017). Family functioning and trait emotional intelligence among youth. *Health Psychology Open*, 4(2), 1–5.
<https://doi.org/10.1177/2055102917748461>
- Alegre, A. (2011). Parenting styles and children's emotional intelligence: What do we know?. *The Family Journal*, 19, 56-62. <https://doi.org/10.1177/1066480710387486>
- Anđelinović, M., Vrselja, I. i Merkaš, M. (2017). Uloga depresivnosti roditelja i roditeljske samoeфикаsnosti u povezanosti ekonomske prilagodbe i depresivnosti adolescenata. *Psihologijske teme*, 26(3), 627-648. <https://doi.org/10.31820/pt.26.3.7>
- Bandura, A. (1994). Self-efficacy. U: V. S. Ramachaudran (Ur.), *Encyclopedia of human behavior* (Vol. 4, str. 71-81). Academic Press. (Ponovo tiskano u: H. Friedman [Ur.], *Encyclopedia of mental health*. Academic Press, 1998).
- Bandura, A. (1997). *Self-efficacy: The exercise of control*. W H Freeman/Times Books/ Henry Holt & Co.
- Bar-On, R. (2006). The Bar-On model of emotional-social intelligence, *Psicotema*, 18, 13-25.
- Barth, J. M. i Bastiani, A. (1997). A longitudinal study of emotion recognition and preschool children's social behavior. *Merrill-Palmer Quarterly*. 43, 107-128.
- Berk, L. E. (2008). *Psihologija cjeloživotnog razvoja*. Naklada Slap.
- Booth, C. L., Rose-Krasnor, L., i Rubin, K. H. (1991). Relating preschoolers' social competence and their mothers' parenting behaviors to early attachment security and high-risk Status. *Journal of Social and Personal Relationships*, 8, 363-382.
<https://doi.org/10.1177/0265407591083004>
- Brajša-Žganec, A. (2003). *Dijete i obitelj - Emocionalni i socijalni razvoj*. Naklada Slap.
- Brajša-Žganec, A. i Hanzec, I. (2012). Socijalno-emocionalni razvoj u ranom djetinjstvu: pozitivni i negativni odgojni postupci i postupanje s dječjim negativnim emocijama roditelja djece predškolske. U I.Pehlić, E.Veجو i A. Hasanagić (Ur.), *Suvremeni tokovi u ranom odgoju znanstvena monografija/Contemporary Trends in Early Education, scientific monography* (str. 513 – 529). Islamski pedagoški fakultet Sveučilišta u Zenici.

- Brajša-Žganec, A. i Slunjski, E. (2007). Socioemocionalni razvoj u predškolskoj dobi: povezanost razumijevanja emocija i prosocijalnoga ponašanja. *Društvena istraživanja*, 16(3), 477–496. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/19080>
- Buck, R. (1984). The communication of emotion. Guilford Press. Compas, B. E., Connor, J. K., Saltzman, H., Thomsen, A. H., i Wadsworth, M. E. (2001). Coping with stress during childhood and adolescence: Problems, progress, and potential in theory and research. *Psychological Bulletin*, 127, 87–127. <https://doi.org/10.1037//0033-2909.127.1.87>
- Ciarrochi, J.V., Deane, F.P. i Anderson, F. (2002). Emotional intelligence moderates the relationship between stress and mental health. *Personality and Individual Differences*, 32, 197–209. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(01\)00012-5](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(01)00012-5)
- Coleman, P. i Karraker, K.H. (2000). Parenting self-efficacy among mothers of school-age children: Conceptualization, measurement, and correlates. *Family Relations*, 49, 13-24. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2000.00013.x>
- Coleman, P.K. i Karraker, K.H. (1998). Self-efficacy and parenting quality: Findings and future applications. *Development review*, 18(1), 47-85. <http://dx.doi.org/10.1006/drev.1997.0448>
- Craig, L. (2006). Does father care mean fathers share? A comparison of how mothers and fathers in intact families spend time with children. *Gender and Society*, 20, 259-281. <https://doi.org/10.1177/0891243205285212>
- Cumberland-Li, A., Eisenberg, N., Champion, C., Gershoff, E. i Fabes, R.A. (2003). The relation of parental emotionality and related dispositional traits to parental expression of emotion and children's social functioning. *Motivation and Emotion*, 27, 27–56. <https://doi.org/10.1023/A:1023674308969>
- Cutrona, C.E. i Troutman, B.R. (1986). Social support, infant temperament, and parenting self-efficacy: A mediational model of postpartum depression. *Child Development*, 57(6), 1507-1518. <https://doi.org/10.2307/1130428>
- Darwin, C. (1872). *Izraz emocija kod čovjeka i životinja* (3. izdanje). Appleton.
- Delale, E.A. (2011). Povezanost doživljaja roditeljske kompetentnosti i emocionalne izražajnosti s intenzitetom roditeljskog stresa majki. *Psihologijske teme*, 20(2), 187-212. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/74206>

- Denham, S. A., Mitchell-Copeland, J., Strandberg, K., Auerbach, S., i Blair, K. (1997). Parental contributions to preschoolers emotional competence: Direct and indirect effects. *Motivation and Emotion*, 21, 65-86. <https://doi.org/10.1023/A:1024426431247>
- Eisenberg N., Fabes R.A. i Murphy B.C. (1996). Parent's reactions to children's negative emotions: relations to children's social competence and comforting behavior. *Child Development*, 67(5), 2227-47. PMID: 9022240.
- Eisenberg, N. i Fabes, R. A. (1994). Mothers' reactions to children's negative emotions: Relations to children's temperament and anger behavior. *Merrill-Palmer Quarterly*, 40, 138-156.
- Eisenberg, N., Fabes, R. A., Shepard, S. A., Guthrie, I. K., Murphy, B. C. i Reiser, M. (1999). Parental reactions to children's negative emotions: Longitudinal relations to quality of children's social functioning. *Child Development*, 70(2), 513-534. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00037>
- Fabes R.A., Leonard, S.A., Kupanoff K. i Martin C.L. (2001). Parental coping with children's negative emotions: Relations with children's emotional and social responding. *Child Development*, 72, 907-920. <https://doi.org/10.1111/1467-8624.00323>
- Fabes, R. A., Eisenberg, N. i Bernzweig, J. (1990). Coping with children's negative emotions scale (CCNES): *Description and scoring*. Arizona State University.
- Field, J. i Kolbert, J. (2006). Enhancing emotional intelligence in parents: The professional school counselor's role. U: Pellitteri, J., Stern, R., Shelton, C., Muller-Ackerman, B., Eds. *Emotionally Intelligent School Counselling*; Lawrence Erlbaum Associates Publishers: Mahwah.
- Fotez, L. i Brajša-Žganec, A. (2020). Povezanost doživljaja roditeljske kompetentnosti i podrške u odgoju djece rane i predškolske dobi. *Croatian Journal of Education*, 22(4), 1033-1055. <https://doi.org/10.15516/cje.v22i4.3606>
- Gardner, F. E. M. (1987). Positive interaction between mothers and conduct-problem children: Is there training for harmony as well as fighting?. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 15, 283–293. <https://doi.org/10.1007/BF00916355>
- Gardner, H., Kornhaber, M.L. i Wake, K.W. (1999). *Inteligencija - različita gledišta*. Naklada Slap.

- Ge, X., Conger, R.D., Lorenz, F.O., Elder Jr., G.H., Montague, R.B. i Simons, R.L. (1992). Linking family economic hardship to adolescent distress. *Journal of research on adolescence*, 2(4), 351-378. https://doi.org/10.1207/s15327795jra0204_4
- Glatz, T. i Buchanan, C. (2021). Trends in parental self-efficacy between 1999. and 2014.. *Journal of Family Studies* 25(3), 1-16. <https://doi.org/10.1080/13229400.2021.1906929>
- Goleman D. (1997). *Emocionalna inteligencija: Zašto može biti važnija od kvocijenta inteligencije*. Mozaik knjiga.
- Goleman, D. (1995). *Emocionalna inteligencija*. Mozaik knjiga.
- Gottman, J.M., Katz, F.L. i Hooven, C. (1996). Parental meta-emotional philosophy and the emotional life of families: Theoretical models and preliminary data. *Journal of Family Psychology*, 10, 243-268. <https://doi.org/10.1037/0893-3200.10.3.243>
- Green, S.B. (1991). How Many Subjects Does It Take To Do A Regression Analysis. *Multivariate Behavioral Research*, 26(3), 499-510. https://doi.org/10.1207/s15327906mbr2603_7
- Hamarta, E., Deniz, M. E. i Saltali, N. (2009). Attachment styles as a predictor of emotional intelligence. *Educational Sciences: Theory & Practice*, 9(1), 213-229.
- Hercigonja, Z. (2018). *Emocionalna inteligencija u odgoju i obrazovanju*. Fronta Impress.
- Hurrell, K. E., Hudson, J. L. i Schniering, C. A. (2014). Parental reactions to children's negative emotions: Relationships with emotion regulation in children with an anxiety disorder. *Journal of Anxiety Disorders*, 29, 72-82. <http://dx.doi.org/10.1016/j.janxdis.2014.10.008>
- Jackson, A.P., Choi, J.K., i Bentler, M. (2009). Parenting efficacy and the early school adjustment of poor near-poor black children. *Journal of family issues*, 30(10), 1339- 1355. <https://doi.org/10.1177/0192513X09334603>
- Keresteš, G., Brković, I. i Kuterovac Jagodić, G. (2011). Doživljaj kompetentnosti u roditeljskoj ulozi i sukobi između roditelja i adolescenata. *Suvremena psihologija*, 14(1), 17-34. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/83104>
- Keresteš, G., Brković, I. i Kuterovac Jagodić, G. (2011). Doživljaj roditeljstva očeva i majki adolescenata. *Suvremena psihologija*, 14(2), 153-168. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/83113>

- Law, K. i Wong, C.S. (2004). The construct and criterion related validity of emotional intelligence and its potential utility for management studies. *The Journal of applied psychology*, 89, 483-96. <https://doi.org/10.1037/0021-9010.89.3.483>
- Lipscomb, S. T., Leve, L. D., Harold, G. T., Neiderhiser, J. M., Shaw, D. S., Ge, X. i Reiss, D. (2011). Trajectories of parenting and child negative emotionality during infancy and toddlerhood; A longitudinal analysis. *Child Development*, 82(5), 1661-1675. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.2011.01639.x>
- Ljubetić, M. (2007). *Biti kompetentan roditelj*. Mali profesor.
- Macuka, I. (2012). Osobne i obiteljske odrednice emocionalne regulacije mladih adolescenata. *Psihološki teme*, 21(1), 61-82. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/81809>
- Markuš, M. (2005). Psihosocijalne determinante školskih izostanaka (Neobjavljeni diplomski rad) Odjel za psihologiju Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb.
- Mayer, J.D. i Salovey, P. (1999). Što je emocionalna inteligencija? U: P. Salovey, D.J. Sluyter (Ur.), *Emocionalni razvoj i emocionalna inteligencija – pedagoške implikacije* (19-55) (prijevod B. Jakovljević). Educa. (Izvorno izdanje tiskano 1997).
- Milić Babić, M. (2013). Neke odrednice doživljaja roditeljske kompetentnosti u obiteljima djece s teškoćama u razvoju. *Napredak*, 154(1-2), 83-102. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/138786>
- Mirabile, S. (2015). Ignoring children's emotions: A novel ignoring subscale for the coping with children's negative emotions scale. *European Journal of Developmental Psychology*, 2(4), 459-471, <https://doi.org/10.1080/17405629.2015.1037735>
- Mirza, M. i Redzuan, M. (2011). Relationship between fathers emotional intelligence and their children's. *Current Research in Psychology*, 2(1), 115-120.
- Nelson, David A. i Crick, Nicki R. (2002). Parental psychological control: Implications for childhood physical and relational aggression. *Faculty Publications*. 4572. <https://scholarsarchive.byu.edu/facpub/4572>
- Pandžić, M., Vrselja, I. i Merkaš, M. (2017). Parental self-efficacy and adolescent risky and antisocial behaviour: The mediating role of parental punishment and school engagement. *Hrvatska revija za rehabilitacijska istraživanja*, 53(Supplement), 204-218. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/193754>

Parke, R. D. (1994). Progress, paradigms, and unresolved problems: Recent advances in our understanding of children's emotions. *Merrill-Palmer Quarterly*, 40(1), 157-169.

<http://www.jstor.org/stable/23087913>

Pavlović, J. (2011). *Emocionalna pedagogija i obrazovanje emocija*. Preuzeto 14.8. 2021. s

<http://www.pedagogija.hr/ekvilibrij/emocionalna-pedagogija-i-obrazovanje-emocija.html>

Pećnik, N. (ur.) (2013). *Kako roditelji i zajednice brinu o djeci najmlađe dobi u Hrvatskoj*. UNICEF.

Reeve, J. (2010). *Razumijevanje motivacije i emocija*. Naklada Slap.

Reić Ercegovac, I. (2011). Neki prediktori doživljaja roditeljstva majki i očeva djece dojenačke dobi. *Napredak*, 152(2), 267-288. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/82737>

Rezić, L. (2006). Emocionalni razvoj djeteta - Kako pomoći djetetu da se snađe s onim što se događa u njemu i oko njega?. *Dijete, vrtić, obitelj*, 12(45), 7-9. Preuzeto s

<https://hrcak.srce.hr/177722>

Sanders, M. R. i Woolley, M. L. (2005). The relationship between maternal self-efficacy and parenting practices: Implications for parent training. *Child: Care, Health, Development*, 31(1), 65–73. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2214.2005.00487.x>

Slošić, M. (2019). Uloga emocionalne inteligencije i religioznosti u predviđanju preventivnih i korektivnih postupaka roditelja (Neobjavljeni diplomski rad). Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, Hrvatska.

Slunjski, E. (2013). *Kako pomoći djetetu da...upozna svoje emocije (i nauči njima upravljati)*: Priručnik za roditelje, odgajatelje i učitelje. Element d.o.o.

Tabachnik, B.G. i Fidell, L.S. (2007). *Using Multivariate Statistics*. Pearson/Allyn & Bacon.

Takšić, V., Mohorić, T. i Munjas, R. (2006). Emocionalna inteligencija: teorija, operacionalizacija, primjena i povezanost s pozitivnom psihologijom. *Društvena istraživanja*, 15(4-5), 729-752. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/10875>

Tandon, M., Cardeli, E. i Luby, J. (2009). Internalizing disorders in early childhood: A review of depressive and anxiety disorders. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America*, 18, 593–610. <https://doi.org/10.1016/j.chc.2009.03.004>

Teti, D. M. i Gelfand, D. M. (1991). Behavioral competence among mothers of infants in the first years: The mediational role of maternal self-efficacy. *Child Development*, 62, 918-929. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8624.1991.tb01580.x>

Tompkins, S. S. (1963). *Affect, imagery, consciousness: II. The Negative Affects*. Springer.

Turculet, A. i Tulbure, C. (2014). The relation between the emotional intelligence of parents and children. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 142, 592-596
<https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2014.07.671>

Vranjican, D., Prijatelj, K. i Kuculo, I. (2019). Čimbenici koji utječu na pozitivan socio-emocionalni razvoj djece. *Napredak*, 160(3-4), 319-338. Preuzeto s
<https://hrcak.srce.hr/231177>

Weaver, C.M., Shaw, D.S., Dishion, T.J. i Wilson, M.N. (2008). Parenting self-efficacy and problem behavior in children at high risk for early conduct problems: The mediating role of maternal depression. *Infant Behavior and Development*, 31(4), 594-605.
<https://doi.org/10.1016/j.infbeh.2008.07.006>

Weinberg, M.K., Tronick, E.Z., Cohn, J.F. i Olson, K.L. (1999). Gender differences in emotional expressivity and self-regulation during early infancy. *Developmental Psychology*, 35, 175-188. <https://doi.org/10.1037/0012-1649.35.1.175>

Wong, C.S. i Law, K.S. (2002). The effects of leader and follower emotional intelligence on performance and attitude: An exploratory study. *The Leadership Quarterly*, 13, 243-274.
[https://doi.org/10.1016/S1048-9843\(02\)00099-1](https://doi.org/10.1016/S1048-9843(02)00099-1)

Izjava o izvornosti diplomskog rada

Izjavljujem da je moj diplomski rad izvorni rezultat mojeg rada te da se u izradi istoga nisam koristio drugim izvorima osim onih koji su u njemu navedeni.

M. Marić
